

Tehniline kirjeldus

1. Teenuse osutamise eesmärk ja indikaatorid

Teenuse osutamise eesmärk on saavutada 14-29 aastase noore (edaspidi ka *teenuse kasutaja*) hoidumine uutest seadusrikkumistest, sisenemine tööturule või liitumine õppetegevusega või nendes tegevustes püsimine.

Teenuse osutamiseks tegevuste kavandamisel tuleb arvestada, et teenuste eesmärgi täitmise hindamiseks kasutatakse järgmisi indikaatoreid:

1. Tööturu näitaja: 70% (seitsekümmend protsenti, sh) teenust kasutanutest osalevad 1 (üks) kuu pärast teenuselt lahkumist tööturul (töötavad või on töötuna registreeritud Töötukassas);
2. Retsidiivsusnäitaja¹ kriminaalhooldusaluste hulgas: alla 21% (kakskümmend üks, sh) teenust kasutanutest on kriminaalhoolduse algusest arvates ühe aasta jooksul uues kuriteos kahtlustatavana üle kuulatud.
3. Retsidiivsusnäitaja vanglast vabanenute hulgas: alla 33% (kolmkümmend kolm, sh) teenust kasutanutest on vanglast vabanemisest ühe aasta jooksul uues kuriteos kahtlustatavana üle kuulatud.

Pakkuja peab ette nägema nõustaja(te) olemasolu ja valmisoleku osutada teenust üle Eesti. Osutatavad teenused peavad olema teenuse sihtrühmale tasuta.

Teenust tellitakse ja kaasrahastatakse Euroopa Liidu projektist „Noorte õigusrikkujate retsidiivsuse vähendamine“ (2021-2027.4.07.23-0009) tegevuse 4.1. „Iseseisvumist ja õiguskultuuri toetavad sekkumised kogukonnas“ raames².

2. Teenuse sihtrühm

Teenuse sihtrühmaks on noor, kelle toime pandud õigusrikkumised peavad põhjuslikult olema seotud äärmuslike vaadete esinemisega või nende omaks võtmisega.

Sihtrühma kuulub 14-29-aastane noor, kes on teenuse kasutamisega nõus ja vastab ühele järgmistest tingimustest³:

- a) süüdimõistetu ja kannab vanglakaristust;
- b) vanglast vabanenud, sõltumata vanglast vabanemise ajast, sh ennetähtaegselt;
- c) vahistatu või vahi alt vabanenud, sõltumata vahi alt vabanemise ajast;
- d) kriminaalhooldusalune, kellele on määratud käitumiskontroll;
- e) kohtueelses või kohtumenetluses süüdistatav või kahtlustatav;
- f) kohtu poolt karistusest tingimisi vabastatud (KarS-i § 73–74);
- g) vangistuse asemel saanud muu karistuse (KarS-i § 69–69²) või alaealisele või noorele täiskasvanule kohaldatud mõjutusvahendi (KarS-i § 87);
- h) noor, kelle suhtes on prokuratuur või kohus lõpetanud kriminaalmenetluse KrMS-i §-de 201, 202, 203 või 203¹ alusel;
- i) on kinnise lasteasutuse teenusel või sellelt väljunud;

¹ Teenuse kasutajate, kes ei ole kriminaalhooldusalused või ei vabane vanglast, retsidiivsusnäitajaid hinnatakse teenuse kasutamise alguse kuupäevast ning neid arvestatakse eraldi.

² Lisainfo projekti kohta: [Noorte korduvkuritegevuse ennetamine | Justiits- ja Digiministeerium](#)

³ Juhul kui muudetakse projekti toetuse andmise tingimustes p 4.1.4. sihtrühma määratlust, siis käsitletakse sama määratlust ka käesolevas väikehankes.

- j) väärteo toime pannud ja kelle süü ei ole suur ja väärteomenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi või kellele määratakse mõjutusvahend või kohustus (VTMSi § 30 lg 1 punktid 1, 3 ja 4).

Teenuse peamine sihtrühm on punktides d–h kirjeldatud noored. Ülejäänud punktides kirjeldatud noori eelduslikult teenusele ei suunata või tehakse üksikuid suunamisi.

Eeldatav noorte arv, kellele tuleb teenust samaaegselt osutada on 1-3 noort. Eeldatav teenuse saajate arv lepinguperioodi jooksul kokku on kuni 30 noort⁴. Teenuseosutajal peab olema valmisolek osutada teenust üle Eesti. Hankijal on õigus suurendada teenuse saajate arvu arvestades lepingu maksimaalset rahalist mahtu.

3. Teenuse kirjeldus

Teenuse eesmärk on äärmuslike vaadete tõttu toime pandud õigusrikkumistele reageerimiseks sobiva sekkumise pakkumine, eesmärgiga vähendada uute samaliigiliste õigusrikkumiste toimepanemise tõenäosust. Kõrval eesmärk on äärmuslikest vaadetest irdumise motiveerimine ja toetamine. Eesmärk on toetada noort sotsiaalsete oskuste (taas)õppimisel ja tööturule (või õppesse) naasmisel.

Olenevalt sihtrühma keerukusest peavad pakutavad tegevused olema mitmekesised, võimaldades eri lähenemisi kombineerida konkreetse õigust rikkunud noore vajaduste ja võimaluste järgi. Selline lähenemine suurendab tõenäosust, et noored saavad vajalikku tuge õigel ajal ja õiges kohas.

Kui sihtrühma kuuluv noor kannab vanglakaristust, alustab nõustaja temaga kohtumisi kuni kuus kuud enne vabanemist, pärast seda jätkub töö kogukonnas. Vanglas keskendutakse noore vajaduste väljaselgitamisele ja tema ettevalmistamisele, kogukonnas tegevused jätkuvad koos uues keskkonnas kohanemisega.

Nõustaja ülesanded on järgmised:

- 1) noorega koostöösuhte loomine ja hea tahte leppe sõlmimine;
- 2) koostöös noorega tema vajaduste, murede ja võimaluste väljaselgitamine;
- 3) noore abistamine jõustamise ja juhendamise kaudu tema kohustuste täitmisel, õiguste teostamisel või toimetulekul igapäevases elukeskkonnas;
- 4) koostöös noorega eesmärkide püstitamine ja tegevuskava koostamine igapäevaelus esile kerkivatele muredele lahenduste leidmisel;
- 5) noore isiksusliku, sotsiaalse, kutselise ja haridusliku arengu toetamine, motiveerimine, emotsionaalse ja psühhosotsiaalse toe pakkumine;
- 6) koostöös noorega teda toetava võrgustiku kujundamine (pereliikmed, tuttavad, spetsialistid, teenuseosutajad);
- 7) konfidentsiaalsuse ja eetika põhimõtete järgimine;
- 8) korrektne koostöösuhte lõpetamine eesmärkide täitumisel, kokkulepitud aja möödumisel, hea tahte leppe tingimuste rikkumisel, kontakti kadumisel, vastastikusel kokkuleppel vm põhjusel;
- 9) koostöösuhte loomine ja hoidmine, kokkulepetest kinnipidamine noore toimetulekuks oluliste asutuste ja organisatsioonide esindajatega (sõltuvusraviasutused, tugigrupid, nõustamiskeskused, haridusasutused, Eesti Töötukassa, majutuskeskused, KOV jt), kriminaalhooldajatega, vanglatöötajatega ja teiste tugiisikutega.

Eelduslikult on madalama riskiga noore puhul nõustamise töömaht ühes kuus 1-3 tundi ja kõrgema riskiga noore puhul 2-4 tundi. Täpne teenuse maht (sh vajalikud tegevused,

⁴ Sealhulgas teenust korduvalt kasutavad noored.

kohtumise sagedus ja –viis) ja osutamise periood otsustatakse noorest lähtuvalt. Teenuse kestus on kuni 18 kuud.

Teenuseosutaja täidab noorega (teenuse kasutaja) töötamisel kliendipäevikut, mille esitab igakuiselt hankijale. Kliendipäevik peab sisaldama vähemalt järgmisi andmeid:

- nõustaja nimi;
- teenuse kasutaja nimi;
- ülevaade läbiviidud tegevustest, mis on vajalikud teenuse eesmärgi täitmiseks;
- koostöö lõppemisel nõustaja hinnang eesmärgi täitmisele ja põhjus.

Koostöö asutustega ja sihtrühma jõudmine teenusele

Kriminaalhoolduse, prokuratuuri, politsei, kaitsepolitsei või vangla töötaja hinnangu tulemusena tehakse teenuseosutajale päring noore teenusele vormistamiseks. Teenusele suunamine ei saa toimuda üksnes üldise abivajaduse või riskikäitumise olemasolu põhjal, vaid eeldab suunajalt oskust hinnata sihtrühma vastavust osutatavale teenusele. Noore teenusele vormistamise otsustab teenuseosutaja.

Hankija eeldab teenuseosutajalt aktiivset koostööd, sh tegevuste planeerimisel, elluviimisel, andmete kogumisel, aruandluse esitamisel jne. Tihe koostöö aitab luua ja hoida teenuste kvaliteeti ning hõlbustab hilisemat lepingu nõuetekohase täitmise aruandlust.

4. Nõuded meeskonnale

Teenust osutab eelduslikult üks nõustaja. Täpsem nõustajate arv ja täiendavate liikmete kaasamine sõltub pakkuja nägemusest.

Pakkuja peab pakkumuses vormil „Pakkuja meeskond“ nimetama nõustaja(d), omandatud kogemuse ja läbitud koolituse(d) p 2 nimetatud sihtrühmaga töötamisel. Täiendavate liikmete kaasamisel tuleb välja tuua nende rolli teenuse osutamisel ja kogemus ettenähtud rolli täitmiseks.

Nõustaja peab olema alaline liige, kes vastutab p 3 kirjeldatud tegevuste elluviimise eest. Üldjuhul on nõustaja optimaalne koormus töötada samaaegselt kuni 3 (kolme) noorega. Vajadusel võib nõustaja osutada teenuseid samaaegselt enam kui 3 (kolmele) noorele, kui seetõttu ei kannata osutatavate teenuste kvaliteet.

Pakkuja peab teenuse osutamisel ja meeskonnas nõustajate arvu planeerimisel arvestama, et töö eeldab vajadusel Eesti eri piirkondadesse sõitmist. Nõustaja peab olema valmis sõitma piirkonda kohale, osalema võrgustikutöös, hoidma noorega kontakti jm viisil täitma p 3 kirjeldatud ülesandeid.

Teenuseosutamiseks peab nõustaja olema võimeline viima nõustamist läbi eesti- ja vene keeles; oskama luua noorega kontakti ja tööks turvalise õhkkonna (aktiivne kuulamine, empaatiavõime jms); selgitama enda rolli, info kogumise eesmärgi ning selle kasutamise tingimusi.

Nõustajale esitavad nõuded

Nõustajal peavad olema:

- vähemalt 2-aastane töökogemus noorte või riskikäitumisega noortega töötamisel;
- erialase koolituse, täienduskoolituse või töö kaudu omandatud kogemused äärmuslike vaadete ja radikaliseerumise mehhanismidest (nt identiteedikriis, kuuluvusvajadus, marginaliseerumine); äärmusideoloogiatest ja nende levikukanalitest (sh veebikeskkond).

Nõustaja, kes töötab vahetult 14-17 aastaste noortega, on lastekaitseaduse § 18 lg 2 mõistes lastega vahetult töötavad isikud ja peavad vastama lastekaitseaduse § 20 ning sotsiaalhoolekande seaduse § 36 lg 1 sätestatud nõuetele. Kui pakkuja kaasab lastega vahetult tegelemisse ka täiendavad liikmeid peab pakkuja veenduma ka nende vastavuses eeltoodud nõuetele. Pakkuja vormil „Pakkuja meeskond“ peab olema kirjelduses välja toodud, kuidas tagatakse nõustaja jt liikmete vastavus 14-17 aastaste lastega töötamiseks.

Kui nõustaja teeb tööd vanglas viibiva noorega, peab tegevuste läbiviimisel arvestama vanglate tööd reguleerivatest õigusaktidest tulenevate nõuetega, eelkõige vangistuseseadus⁵, vangla sisekorraeeskiri⁶ ja justiitsministri 05.09.2011 määrus nr 44 „Järelevalve korraldus vanglas“⁷ (edaspidi määrus). Määruse § 2 alusel teostatakse vanglas järelevalvetoiminguid, nt:

- isikute ja ruumide üle peetakse visuaalset või elektroonilist jälgimist (p 1);
- sisenemisel ja väljumisel kontrollitakse isikute ja sõidukite seaduslikkust (p 3);
- sisenemisel ja väljumisel teostatakse isikute ja sõidukite läbiotsimine (p 6).

Tööülesannete täitmiseks taotleb nõustaja vanglasse sisenemiseks sissepääsuloa, mis eeldab nõusolekut teostada tema suhtes taustakontroll⁸. Taustakontrolli teostab vangla teabe- ja uurimisosakond. Vanglasse sisenemisel peab arvestama määruse § 21 (vanglasse sisenemisel kaasa võtta lubatud asjad).

5. Hankelepingu eeldatav maksumus ja tasumise tingimused

Hankelepingu eeldatav maksumus ilma käibemaksuta on 40 000 eurot. Lepingu hind tasutakse kuupõhiselt vastavalt realselt osutatud teenusele (noorte arv kuus x pakkumuses esitatud teenuse osutamise kulu).

6. Taustinformatsioon

Radikaliseerumise ja äärmusluse olemus

Radikaliseerumine on järkjärguline ja kompleksne protsess, mille käigus inimene või grupp võtab omaks radikaalse ideoloogia või uskumused, mis õigustavad, aktsepteerivad, toetavad või kutsuvad üles vägivalla kasutamisele poliitilise või ideoloogilise eesmärgi saavutamiseks. Radikaliseerumine ei ole üksik sündmus, vaid protsess, mille arengut mõjutavad erinevad isiklikud, sotsiaalsed, poliitilised ja keskkondlikud tegurid.

Eesti kontekstis käsitletakse äärmuslust muu hulgas ühiskonnas kehtivate normide ja seaduste radikaalse eiramise kaudu. Äärmuslike ideoloogiate puhul võivad avalduda näiteks teiste sotsiaalsete või etniliste rühmade vaenamine, agressiivne oma vaadete pealesurumine, demokraatliku süsteemi tagasilükkamine ning potentsiaalne valmisolek vägivaldaks.⁹

Oluline on seejuures arvestada, et radikaalne arvamus, kriitiline suhtumine riiki või ühiskonda, alternatiivne maailmavaade või mõne äärmusliku materjali vaatamine ei tähenda iseenesest, et inimene on radikaliseerunud. Radikaliseerumise hindamisel on oluline vaadelda hoiakute, uskumuste ja käitumise tervikut ning eelkõige seda, kas vägivalda hakatakse pidama õigustatuks või vastuvõetavaks vahendiks. Ennetustöö käsitluses ei ole olemas ühte kindlat radikaliseerumise teed ega ühtset riskiprofiili.

⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/12772547?leiaKehtiv>

⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/12876858?leiaKehtiv>

⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032021013>

⁸ Isikuandmete töötlemise eesmärgiks on tagada nende isikute usaldusvärsus, kellele tahetakse usaldada avaliku võimu ülesannete või nendega püsivalt puutumuses olevate ülesannete täitmine või kes neid ülesandeid täidavad. Isikuandmete töötlemise käigus tehakse päringuid karistusregistrisse, politsei andmekogusse, kinnipeetavate, vahistatute, arestialuste ja kriminaalhooldusaluste andmekogus ning töödeldakse infot avalikke allikaid kasutades.

⁹ Loe lisaks Kaitsepolitsei aastaraamatuid: [aastaraamat-2023-2024.pdf](#) ja [aastaraamat-2024-2025_o.pdf](#)

Teenuse sihtrühmaks on radikaliseerunud noored, kelle puhul esineb tuvastatud äärmusliku ideoloogia omaksvõtt, selle levitamisele või vägivalda õigustavatele hoiakutele ning kelle puhul on vajalik toetav või rehabiliteeriv sekkumine.

Radikaliseerunud noor

Hanke kontekstis võib **radikaliseerunud noorena** käsitleda noort, kelle puhul on olemas piisavalt selged tunnused selle kohta, et ta on liikunud radikaliseerumise protsessis sellise tasemeni, kus ta:

- võtab järjepidevalt omaks äärmusliku ideoloogia või maailmavaate;
- õigustab, toetab või aktsepteerib ideoloogiliselt motiveeritud vägivalda;
- peab vägivalda või vägivaldaga ähvardamist õiguspäraseks või vajalikuks vahendiks poliitilise, religioosse või muu ideoloogilise eesmärgi saavutamisel;
- võib toetada või levitada vägivaldset äärmuslikku propagandat ning püüda teisi sellesse kaasata;
- võib väljendada valmisolekut osaleda ise vägivallas või toetada teiste vägivallategusid.

Eeltoodud tunnused ei pea kõik samaaegselt esinema. Radikaliseerumine võib kulgeda erineva kiiruse ja intensiivsusega ning osa noori võib protsessi käigus liikuda vägivalla õigustamiseni ilma, et nad oleksid veel toime pannud konkreetse vägivallateo. Euroopa ennetuspraktika rõhutab, et radikaliseerumise protsess võib jääda vägivallategude toimepanemisest varasemasse etappi.

Radikaliseerumise ohus olev noor

Radikaliseerumise ohus olevaks nooreks kelle puhul esinevad individuaalsed, sotsiaalsed või keskkondlikud riskitegurid, mis võivad soodustada radikaliseerumisprotsessi kujunemist, kuid kelle hoiakud, väärtushinnangud ja käitumine ei anna veel piisavat alust käsitleda teda radikaliseerunud noorena.

Riskiteguriteks võivad olla näiteks:

- tugev sotsiaalne tõrjutus või üksildus;
- kuuluvusvajadus ja identiteedikriis;
- kokkupuude äärmusliku propaganda või vägivalda õigustava sisuga;
- kokkupuude äärmuslike veebikogukondadega;
- tugevad ebaõigluse, pettumuse või tõrjutuse kogemused;
- traumaatilised või keerulised elusündmused;
- äärmuslike ideede üha suurem aktsepteerimine;
- vägivalda või vihkamist õigustava sisu normaliseerumine.

Need tegurid ei tõenda iseenesest radikaliseerumist. Noortel ei ole üht kindlat radikaliseerumise riskiprofiili ning riskitegurite olemasolu ei võimalda automaatselt ennustada, et inimene liigub vägivaldse äärmusluse suunas.

Noor, kes ei ole radikaliseerunud

Radikaliseerunuks ei käsitleta noort üksnes kriitiliste, provokatiivsete, ebapopulaarsete või peavoolust erinevate seisukohtade, ühiskonnakriitiliste arvamuste, identiteediotsingute või äärmusliku sisuga kokkupuutumise tõttu. Radikaliseerumise mõiste puhul on oluline eristada äärmuslikku või ebapopulaarset arvamust sellest, kui inimene hakkab ideoloogiliselt õigustama või toetama vägivalda. Just vägivalla aktsepteerimine, õigustamine või toetamine radikaliseerumise määratluse oluline element. Radikaliseerumise hindamisel tuleb lähtuda noore hoiakute, väärtushinnangute, identiteedi ja käitumise tervikust ning nende püsivusest ajas.